

Képek forrása: tranzitblog.hu, jozsefvaros.hu

Tárgynév: A magyarországi roma kultúra vizuális reprezentáció története és kiállítási gyakorlata

Kurzus kód: BBN-KOM-291.VK

Összefoglaló: Az kurzus keretében muzeológiai, antropológiai és szociológiai megközelítésekkel vizsgáljuk meg a roma múzeum kérdéskörét. Történeti és kortárs példák segítségével vizsgáljuk meg, hogy milyen képet közvetítenek, milyen történeteket, történelmet mesélnek el a romákról a nemzetközi és hazai múzeumok. Ezek mellett áttekintjük az 1970-es évektől, a rendszerváltáson át, egészen napjainkig az államhatalom által hozott párhatározatokat és az arra válaszként alapított roma kulturális szerveződések, a roma kulturális központ tervezeteit és az intézmények körül kialakult diskurzusokat, valamint a roma értelmiség által megfogalmazott intézményi koncepciókat.

Kötelező olvasmányok:

Bennett, Tony (2012): A kiállítási komplexum. in.: A gyakorlattól a diszkurzusig, Kortárs művészetelméleti szöveggyűjtemény, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Képzőművészet-elmélet Tanszék, Budapest. 24-50.

<http://www.mke.hu/adat/szovegyujtemeny.pdf>

György Péter (2019): A szégyenletes örökség – kísérteties kiállítások. in.: Korall 75. Korall Társadalomtörténeti Egyesület, Budapest, 90-120.

https://epa.oszk.hu/00400/00414/00066/pdf/EPA00414_korall_2019_75.pdf

Fejős Zoltán, Daróczi Ágnes, Csorba László, Jung haus Tímea: Szükséges-e ma Magyarországon roma múzeumot létrehozni, és ha igen, minek a bemutatása legyen a feladata? in.: MúzeumCafé 24. szám,

<http://muzeumcafe.hu/hu/szukseges-e-ma-magyarorszagon-roma-muzeumot-letrehozni-es-ha-igen-minek-bemutatasa-legyen-feladata/>

György Eszter (2019): Az emlékezés és a felejtés helyei: roma örökség Magyarországon. in.: Korall 75. szám: Kulturális örökség és történelem, Budapest. 46-61.

https://epa.oszk.hu/00400/00414/00066/pdf/EPA00414_korall_2019_75.pdf

KURZUSLEÍRÁS

1.- **Szept. 10.** Bevezetés 1. – Témakörök, fogalmak

0. Bemutakozás (honnan jöttél, milyen szakra jársz + mit vársz az órától, miért vetted fel az órát – a válaszok alapján lehet majd finomítani a témaköröket)
1. Az óra teljesítésének követelményei (óralátogatás, órai prezentáció, a megadott szakszövegek feldolgozása)
2. Az óra témája a doktori kutatásom, amelynek a fázisait röviden bemutatom, a kutatás aktuális állása
3. A félév milyen témakörökből fog felépülni
4. Fogalmak (valamilyen vizualizációban való bemutatás: összefüggések érzékeltetése, a fogalmak jelentésrétegeinek felfejtése):
 - cigány, roma
 - nemzeti és etnikai kisebbség, identitás
 - kisebbségi jogok, a saját kultúrához való hozzáférés joga
 - reprezentáció, kiállítás, múzeum, kisebbségi múzeum
 - restitúció, jóvátétel, elismerés,
 - posztkoloniális Másik
 - hatalmi struktúrák, narratíva, privilégium, kontroll
 - hiány, igény, intézmény
 - részvételi múzeum, participatív örökség
5. Milyen példákat ismertek roma múzeum kapcsán? A fővárosi múzeumokban hogyan kerül reprezentálásra a roma művészet/történet/néprajz stb.?

2.- **Szept. 17.** Bevezetés 2. – A múzeum, múzeumlörténet, magyarországi kisebbségi múzeumok: A rövid, tömör múzeumlörténeti bevezető után áttekintjük a múzeum fogalmának kortárs definíciós vitáját, majd a különböző fajta múzeumokra keresünk magyarországi példákat. Valamint a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális intézményeit vesszük sorra.

0. Bemutakozás (ism.)
1. Témakörök és fogalmak (ism.)
2. Rövid múzeumlörténet
 - ICOM múzeum-fogalmának aktuális vitája (2007-es és 2019-es definíció egy dián való kivetítése, összevetése, elemzése)
 - múzeum fogalma, feladata hagyományos értelemben (a művészet szent helye, wunderkammer, studiolo, stb.)
 - milyen fajtái vannak a múzeumnak (művészeti, történeti, tudományos, stb. – magyarországi példák gyűjtése az egyes múzeumokra)
3. kisebbségi múzeumok Magyarországon
 - 13 magyarországi nemzeti és etnikai kisebbséget soroljuk fel
 - nemzeti és etnikai kisebbségek fogalma (1993-as kisebbségi törvény milyen jogokkal ruházza fel a kisebbségeket)
 - milyen kulturális intézményei vannak a 13 magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségnek, milyen múzeumokról hallottunk

Kötelező olvasmány:

Bennett, Tony (2012): A kiállítási komplexum. in.: A gyakorlattól a diszkurzushig, Kortárs művészetelméleti szöveggyűjtemény, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Képzőművészetelmélet Tanszék, Budapest. 24-50.

<http://www.mke.hu/adat/szovegyujtemeny.pdf>

Ajánlott olvasmányok:

Frazon Zsófia: Új muzeológia. in.: Kurátori gyakorlat és diszkurzus szótára. tranzit.hu. Budapest. 2012.

<http://tranzit.org/curatorialdictionary/index.php/szotar/uj-muzeologia/>

Galambos Henriett: A Múzeum definíciója in.: Magyar Múzeumok online

<https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-muzeum-definicioja>

3.- **Szept. 24.** A múzeumi Másik története: A múzeumi Másik bemutatásának történetét és gyakorlatait tekintjük át a gyarmati múzeumok példáin keresztül, kitérünk a Wölkerschau magyarországi példájára, valamint az antropológiai múzeumok bemutatási gyakorlataira.

1. Gyarmati múzeumok -> Világkultúrák múzeumai
2. A gyarmatosított Másik – Sara Baartman története
3. A Wölkerschau története
4. Antropológiai múzeumok

Kötelező olvasmány:

György Péter (2019): A szégyenletes örökség – kísérteties kiállítások. in.: Korall 75. Korall Társadalomtörténeti Egyesület, Budapest, 90-120.

https://epa.oszk.hu/00400/00414/00066/pdf/EPA00414_korall_2019_75.pdf

Ajánlott olvasmány:

György Péter (1996): A Másik teste. in.: Café Babel 20, 157-168.

http://www.cafebabel.hu/system/files/%252FUSER/cafebabel/cafebabel_hu/files/tartalom/cikkek/20_Test_Gyorgy.pdf

Kovács Éva (2009): Fekete testek, fehér testek, Beszélő, 14. évfolyam I. szám, január. XIV. évf. 1. szám, 74-92.

<http://beszelo.c3.hu/cikkek/fekete-testek-feher-testek>

Frazon Zsófia (2014): Állatkert Budapesten. in.: Emlékkerti kőoroszlán – Írások György Péter 60. születésnapjára. ELTE BTK, Budapest 177-194.

<http://media.elte.hu/wp-content/uploads/2018/05/emlekkerti-kooroszlan.pdf>

Edward Said: Orientalizmus (részlet) (2000) in. Lettere, nyár 37. szám

<http://www.c3.hu/scripta/lettere/lettere37/said.htm>

Ajánlott film:

Marion Fuentes: Bontoc Eulogy (1995)

4.- **Okt. 8.** Amerikai példák – indián és afroamerikai múzeumok: Az amerikai őslakos indiánok és az afroamerikai kisebbség milyen küzdelmek árán érték el a saját kulturális intézmény kivívását a washingtoni National Mallon.

1. Nemzeti múzeum fogalma
2. Szimbolikus jóvátétel, elismerés gesztusa
3. National Mall története – National Museum of the American Indian (Amerikai Indiánok Nemzeti Múzeuma) és a National Museum of African American History and Culture (Afroamerikai Történelem és Kultúra Nemzeti Múzeuma)

Ajánlott olvasmány:

Taylor, Charles (1997): Az elismerés politikája. in.: Feischmidt Margit (szerk.): Multikulturalizmus, Osiris Kiadó, Budapest, 124-142.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/multikulturalizmus/pages/009_az_elismeres_politikaja.htm

Ruffins, Fath Davis (1997): Cultural wars won and lost: Ethnic Museums on the Mall, Part I: The National Holocaust Museum and the National Museum of the American Indian. in.: Radical History Review 68. 79-100.

Ruffins, Fath Davis (1998): Cultural wars won and lost: Ethnic Museums on the Mall, Part II: The National African-American Museum Project in.: Radical History Review 70. 78-101.

Ajánlott film:

Alain Resnais – Chris Marker: Les Statues Meurent Aussi - *A szobrok is meghalnak*

<https://www.youtube.com/watch?v=hzFeuiZKHcg>

5.- Okt. 15. Magyar kultúrpolitika és a roma kisebbség: Párthatározatok, emancipációs mozgalom, folklór mozgalom, roma kulturális intézmények - 1970-es évektől egészen a rendszerváltásig áttekintjük az államhatalom által hozott párthatározatokat és az arra válaszreakcióként létrehozott roma kulturális szerveződéseket.

1. A témához kapcsolódó párthatározatok és javaslatok az 1970-80-as évekből
2. Roma kulturális intézményi átrendeződés a rendszerváltás idején

Kötelező olvasmány:

Mezey Barna, Pomogyi László, Tauber István (1986): Politikai határozatok, államigazgatási intézkedések és hatásuk értékelése in.: A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985, Kossuth Könyvkiadó, Budapest

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/a_magyarorszag_i_ciganykerdes_dokumentumokban/index.htm

Ajánlott film:

Szuhay Péter: Kései születés (2002)

<https://www.youtube.com/watch?v=uDz0omxNBiQ>

6. - Okt. 22. A magyarországi múzeumokban reprezentált romakép: Milyen képet közvetítenek, milyen történeteket, történelmet mesélnek el múzeumaink a romákról? Az órán erre a kérdésre keressük a választ. (Fakultatív MNM látogatás)

- 1 Magyar Nemzeti Múzeum
- 2 Magyar Nemzeti Galéria
- 3 Néprajzi Múzeum

Ajánlott olvasmány:

Berényi Marianna: A műtárgyak között is kisebbségben vannak - A magyarországi nemzetiségi és etnikai csoportok múzeumi reprezentációja. in.: MúzeumCafé 22. szám, 5. évfolyam, 2011/2. szám április-május

<http://muzeumcafe.hu/hu/mutargyak-kozott-kisebbssegben-vannak/>

Fleck Gábor – Szuhay Péter (főszerk.) (2006): A roma kultúra virtuális háza. DVD-ROM, Macrobite.

Szuhay Péter (2006): A Néprajzi Múzeum Roma gyűjteménye, Napút – irodalom, művészet, környezet, Napút Kiadó, VII. évfolyam, 9. szám, Budapest, 49-55.

http://www.napkut.hu/naput_2006/2006_09/049.htm

Ajánlott film:

Boglár Lajos: A bödönhajó (1968)

<https://gyujtemeny.neprajz.hu/neprajz.06.13.php?bm=1&kv=717700&nks=1>

- Okt. 29. őszi szünet

7.- Nov. 5. Megfogalmazott múzeumi koncepciók: Bemutatásra és elemzésre kerülnek az állam által indítványozott roma kulturális központ tervezetei és az intézmények körül kialakult diskurzusok, valamint a roma értelmiség által megfogalmazott intézményi koncepciók.

1. A roma értelmiség által megfogalmazott intézményi koncepciók bemutatása
2. Az állam által kezdeményezett roma kulturális intézményi koncepciók bemutatása (Cigánysátor, Ciffrá Központ)
3. A bemutatott példák összevetése, elemzése

Kötelező olvasmány:

Fejős Zoltán, Daróczi Ágnes, Csorba László, Jung haus Tímea: Szükséges-e ma Magyarországon roma múzeumot létrehozni, és ha igen, minek a bemutatása legyen a feladata? in.: MúzeumCafé 24. szám,

<http://muzeumcafe.hu/hu/szukseges-e-ma-magyarorszagon-roma-muzeumot-letrehozni-es-ha-igen-minek-bemutatasa-legyen-feladata/>

Ajánlott olvasmány:

A meg nem valósulás természetrajza, Gallery8 2015

<http://gallery8.org/hu/news/2/31/a-meg-nem-valosulas-termeszetrajza>

Erdős Kamill 1999 (1960): Előterjesztés cigány múzeum felállítása tárgyában, online forrás:

http://www.napkut.hu/naput_2006/2006_09/042.htm

Erdélyi Katalin (2019b): Már kész kéne legyen, de még kivitelezője sincs a Roma Oktatási és Kulturális Központnak. in.: Átlátszó Blog,

<https://blog.atlatszo.hu/2019/04/mar-kesz-kene-legyen-de-meg-kivitelezoje-sincs-a-roma-oktatasi-es-kulturalis-kozpontnak/>

8. - Nov. 12. Egykori és működő roma kulturális központok: Sorra vesszük a roma kulturális intézményeket, azok jelentősebb programjait, kiállításait. Milyen tárgyi gyűjtemények láthatóak és melyek nem a nagyközönség számára?

1. Roma parlament-roma polgárjogi esték, Romano Kher,
2. Gallery8

Kötelező olvasmány:

Cserti Csapó Tibor 2014a: A roma/cigány kultúra muzeális, tárgyi gyűjteményei Magyarországon. Romológia (3.) 6–7. 8–42.

http://epa.oszk.hu/02400/02473/00004/pdf/EPA02473_romologia_2014_06-07_008-042.pdf

Ajánlott olvasmány:

Jung haus Tímea (2016): Nekrológ. Roma Parlament 1991-2016. in: tranzitblog.hu, 11.28.

<http://tranzitblog.hu/nekrolog-roma-parlament-1991-2016/>

9. - Nov. 19. Daróczi Ágnes és a roma folklór mozgalom: Daróczi Ágnes munkásságát tekintjük át, aki katalizátorként vett részt a roma folklórmozgalomban, a roma művészek felkutatásában és kiállításában és a roma múzeum alapítására tett fáradhatatlan próbálkozásait a hiányzó intézmény létrehozására. (Daróczi Ágnes meghívása az órára)

1. A roma folklór mozgalom a 70-es évektől a rendszerváltásig

2. Autodidakta Cigány Képzőművészek Kiállítása 1997, 1999, 2003
3. Daróczi Ágnes és Bársony János által megfogalmazott koncepciók

Ajánlott olvasmány:

Daróczi Ágnes (2007): Roma képzőművészek Európában, in.: A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus Évkönyve, Budapest 126-139.

Daróczi Ágnes, Bársony János (2008): Az intézmények hiányáról. In: Daróczi Ágnes(szerk.): Cigányság, identitás, kultúra, történelem, Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, 73-95.

Ajánlott film:

Szuhay Péter: *Cigány-kép - Roma-kép (2001)*

<https://www.youtube.com/watch?v=mXMIDDQXJP8>

10. - Nov. 26. Kulturális appropriáció – A Sostar csoport munkássága: A Sostar művészcsoporthoz milyen módon tud kritikát megfogalmazni a kiállítási gyakorlattal kapcsolatban, hogyan tudják a romaképet 'újraakasztani', új értelmezési keretbe foglalni.

1. Sostar csoport manifesztuma
2. A {roma} szerződés az etnikai hovatartozás eladásáról című kiállítás és a kapcsolódó Metszéspontok szimpózium
3. *Rewriteable Pictures (Újrairható képek)* performansz elemzése
4. *A RomArchive fotó szekciójának koncepciója*

Kötelező olvasmány:

Müllner András: A zárójel mint a gettó ironikus képe. Az etnikai művészet lehetőségéről és kritikájáról a Sostar?/Why? {roma} művészcsoporthoz akciójának tükrében. Apertúra, 2014. nyár-ősz.

Ajánlott olvasmány:

Raatzsch André – Klahn K. Marett: Hol vannak a jó kertészek? A rom_nyik és „mások” (nem)láthatóságáról. Apertúra, 2014. nyár-ősz.

Ajánlott film:

Sostar csoport: *Rewritable Pictures. On the way to a Roma Photographic Archive* (2010).

<http://vimeo.com/1110991>

11.- Dec.3. Újpesti cigány helytörténeti gyűjtemény, Hodászi Roma Tájékozódó: Jelenleg Magyarországon működő intézményeket vizsgáljuk meg, milyen képet közvetítenek, a részvételiséget milyen módon alkalmazzák a programjukban, milyen módon tudja az intézmény a közösséget szolgálni.

Kötelező olvasmány:

György Eszter (2019): Az emlékezés és a felejtés helyei: roma örökség Magyarországon. in.: Korall 75. szám: Kulturális örökség és történelem, Budapest. 46-61.

https://epa.oszk.hu/00400/00414/00066/pdf/EPA00414_korall_2019_75.pdf

Ajánlott olvasmány:

Molnár István Gábor (2014): Régi Újpest cigányai in.: Romológia folyóirat, 2. évfolyam, 4-5. szám, 108-109.

http://epa.oszk.hu/02400/02473/00004/pdf/EPA02473_romologia_2014_06-07_108-109.pdf

Ajánlott film:

Romakép Műhely beszélgetés: Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény (2018)

<https://www.youtube.com/watch?v=XRrS-68MbY8>

<https://youtu.be/5PkeccodgwQ>

12. – Dec. 10. Hogyan lehet egy helytörténeti kiállítást létrehozni? Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjtemény látogatása